

SZIMPATIKA

2013. november

Cseke Eszter
S. Takács András

On The Spot

Novák Péter

Védekezel?

Vág Bernadett

Kora esti randevú

NOVEMBERI AKCIÓ

Az Ön Szimpatikája:

Cseke Eszter & S. Takács András

On The Spot

Nemcsak a műsoraitokra igaz, hogy rendkívül jó érzékkel készítették őket, de a közéleti szerepléseik is határozott ízlésvilágról tanúskodnak: nem látni benneteket show-műsorokban vagy a bulvárlapok címlapján. Ez nem jellemző a tévésekre...

Eszter: Az integritásunk megőrzése nagyon fontos, és ha belegondolsz abba, milyen témákról készítünk filmeket, akkor be kell látnod, hogy az is követel tőlünk némi... hm... tartást. Kizárt dolog, hogy elmenjünk bohózkodni. De őszinte leszek, nincs nehéz dolgunk, amikor nemet kell mondani: nagyon keveset tartózkodunk az országban, egy évben kb. 100 napot. Igyekszünk

megválogatni, hogy mire szakítunk időt. Ebben a kezdetek óta nagy az egyetértés Andriszal, soha nem volt még köztünk azon vita, hogy ide vagy oda el kéne menni.

András: Talán azért sem, mert rengeteg rossz példát láttunk. Amikor elindult a kereskedelmi televíziózás, még komolyan indult televíziós újságírók is beszálltak a bulvárhoz a nézettségért és a saját népszerűségükért. Akkoriban a nézettséget szinte mindenki abszolút mértéknek ismerte el, a hitelesség sokadrendű szempont lett. Tényleg szerencsések vagyunk, hogy ma már látni azokat a bánásmódokat, amelyeken el lehet csúszni.

Említettétek, hogy keveset tartózkodtok az országban. De miért vagytok egyáltalán még itt? A filmjeitek és a díjak egy nemzetközi karrier felé mutatnak...

E: Azért ez nem ilyen egyszerű...
A: Nem úgy működik, hogy nyersz egy díjat, azután hív a CNN, hogy gyere hozzánk dolgozni. De lehet, hogy két év múlva, ha megkeressük őket egy koprodukciós ötlettel, akkor majd számítani fognak a díjak, a filmek, és az az iszonytató mennyiségű munka, ami mögöttük van.

E: El tudnánk képzelni az életünket úgy, hogy Magyarországra és külföldre is dolgozunk. Ma már teljesen átjárha-

tó ez a piac. A dokumentarista műfaj külföldön fontos, nő, releváns. Az önmenedzseléshez sokkal több idő kellene, mint amennyink van. Mondok egy példát: a gázai filmünkkel az Arany Nimfa díj után legalább 4 hónap kellett volna ahhoz, hogy az összes fesztiválra elmehessünk, ott házaljunk a terveinkkel, megismerkedjünk ügynökségekkel, stúdiókkal, kapcsolatokat építsünk. Egy film utógon-dozása hosszú hónapokat igényel, mi meg Monte-Carlóból szinte egyenesen Kubába repültünk forgatni.

De nincs egy jó producer, aki ezt csinálná helyettetek?

A: Jó kérdés: kéne, hogy legyen. Ugyanakkor, mi azért csinálhatjuk azt, amit csinálunk, mert nem volt producerünk, aki kitalált volna minket. Magunkon kívül nem kell elszámolnunk senkinek az ötleteinkkel, a kreativitásunkkal. Nincs producer vagy ügynök mögöttünk, ez néha jó, néha rossz.

Volt valami nagy nemzetközi előkép, amikor ezt a műfajt elkezdtétek, ikon vagy mester, aki példaként állt előttetek?

E: Most ilyeneket tudnék mondani, hogy a cinema verité vagy Jean Rouch... A fene tudja. Az, hogy voltak Magyarországon jó tudósítások, vitathatatlan, de szerintem minket nem ez inspirált, mert azt tűztük ki célul, hogy hetekre beköltözzünk valahova, és megnézzük, hogy abból

mi lesz. Tovább akartuk gondolni ezt a tévés műfajt. Természetesen rengeteg minden inspirál, a CNN-től kezdve akár az Al Jazeera-s dokumentumfilmekig, de konkrét példaképem nem volt.

A: Kicsivel az On The Spot előtt kezdődött az Egyesült Államokban a digitális újságírás, aminek a lényege, hogy mindent egy ember csinál: a riportot, a képet, a hangot és a vágást is. Pont belecsöppentem egy workshopba az NBC-nél, és lelkesítő volt látni, hogy így is lehet forgatni, nem kell hatfős stáb az ember köré.

E: Az egyetemen végig ezzel kísérleteztünk; ha valahol filmet csináltunk, akkor egyedül mentünk, Libanontól Londonig.

A: Az elején mindig azt mondtuk, hogy az On The Spot remélhetőleg dokunak izgalmas, tévé-műsornak tartalmas lesz. Aztán az egész elment a dokumentarista irányba.

Ugye azért van egy háttér-csapat? Amikor hazaértetek, valaki csak segít feldolgozni a sok száz óra forgatott anyagot...

A: Fizikai képtelenség volt az, amit kezdetben műveltünk, hogy mindent mi csinálunk, a felvételtől a szerkesztésig. Lett egy vágónk, Pap Levente, mellé jött egy szerkesztő, rengeteg segített volt tanárunk, Fekete Ibolya, aztán jöttek még vágók és szerkesztők, tavaly párhuzamosan két csapat dolgozott a nyersanyagokon. Amikor elkészül a 2-3 órás elővágott film,

akkor kezdünk el rajta mi is dolgozni.

E: Ettől függetlenül, mi rendezzük a filmjeinket, de előszerkesztés nélkül nem tudnánk létezni, mert folyton úton vagyunk. Mivel ott voltunk a helyszínen, mindenre emlékszünk, tehát ha valami kimarad a 2-3 órás nyers verzióból, akkor azt is elő tudjuk keresni.

Ki segít az utak szervezésében?

E: Gál Krisztián az On The Spot legfontosabb háttérembere, akire bármilyen helyzetben számíthatunk. Szervez, óv, véd, balhékat hárít el, gyakorlatilag mindent csinál, itthonról. A terepre továbbra sem utazik velünk senki.

Ez soha nem fáj nektek? Nem érzitek néha, hogy de jó lenne egy kameramozgató daru, hogy izgalmas képek készüljenek felülről, vagy egy nagyobb stáb?

E: Nem, pont ez a szépsége, hogy ez egy teljesen intim, családi-as dolog tudott maradni, annak ellenére, hogy tavaly két csatornára gyártottunk 18 filmet. Ha profi, nagy szerkesztőség lennénk, akkor ez már nem lenne az, ami.

Nyilván a kiskamera intimtása sokat segít, sokkal könnyebben megnyílik egy ember úgy, hogy nincs bevilágítva, nem veszik körül idegenek. Viszont kompromisz-

szumot kell kötnötök, ami az esztétika rovására mehet, nem lesznek olyan szépek a jelenetek...

E: Nézd meg a dokumentum-filmeket: a nagy költségvetésű, klasszikus NatGeo-sorozatokat leszámítva – amikből egyébként egyre kevesebb van –, már nem az esztétika az elsődleges szempont.

A: Az elmúlt évben mindig volt az Oscar-jelöltek között olyan doku, ami úgy készült, hogy a terepen egyetlen operatőr-rendező volt ott a kamerájával.

E: És ebben is nagyon sokat lehet fejlődni. Ha megnézed egy négy évvel ezelőtti filmünket és egy mostanit, akkor nagyon remélem, hogy feltűnő a különbség. Egyébként sokat bíbelődünk az-zal, hogy szép képeket tudjunk csinálni, viszont a történet mindenféleképpen übereli az esztétikát. Neked hiányzik a szép látvány?

Nem, de sok helyről, ahol már jártatok, pl. sivatag, dzsungel stb., nagyon szép filmeket készítettetek, tehát az emberek fejében van egy kép ezekről a vidékekről, és ha nem ezt látják viszont, az hiányérzetet okozhat...

E: Mondhatok erre egy példát? Egy pápuai korowai családnál forgattunk, egy Jákob nevű pasival és a családjával laktunk bent az erdőben, nagyon nehéz volt őket megközelíteni. Később kiderült, hogy korábban ugyanennél a klánnál járt a Planet Earth

című BBC-sorozat 4-5 fős stábjá is. Megdöbbentő volt megnézni a filmjüket: az ő történetük sajnos a hazugságok hazugságára épült, de szó szerint. Azt kamuzták, hogy ezek az emberek 30 méter magas házakban élnek, meztelenül járnak, és még minden szépet és jót, amit a vad romantikában élő bennszülöttekről hinni szeretnél London belvárosában. Valójában ruhát hordanak, és nem építenek magas házakat évtizedek óta. Megszoktad, hogy ezeket a tájakat milyen szépnek látni bizonyos filmekben: igen, hiszen azok a filmek az ott töltött 2-3 hét legnagyobb részét arra használták fel, hogy gyönyörű felvételeket csináljanak. A mi filmünkben azt látod, hogy milyen börgombától szenved a fél törzs, hogy a gyereken ugyanaz a fél arcnai sárfolt van már négy napja, és a csajok mennyire érzik magukat frusztráltnak, mert nem mondhatnak egy büdös szót se a férfiak társaságában. Arról nem is beszélve, hogy el kell menni az esőerdőben 3 km-re szülni, egyedül, majd három nap múlva úgy visszajönni, mintha semmi nem történt volna, hogy megkíméljék a családtagokat. Érted, hogy mit akarok mondani?

A: Ezek a filmek mind tele vannak nagy totálokkal. Mi pedig azt valljuk, amit Robert Capa mondott: hogy ha nem elég jók a képeid, nem voltál elég közel. A mi műfajunkban pedig ez a legfontosabb.

E: De aláírom, hogy nem mindig

a mi változatunkat kellemesebb nézni.

Találkoztok valakivel, leültök, beszélgettek, ismerkedtek. Mikor jön el az a pillanat, amikor úgy érzitek, már elő lehet venni a kamerát?

E: Attól függ, hogy kivel interjúzol – egy nomád törzs főnökével, vagy az ENSZ főtitkárával. Szerencsére olyan változatos a munkánk, hogy néha mi is kapkodjuk a fejünket. Most éppen nagy diktátorok gyerekeivel forgatunk. Náluk mindent el kellett felejtetni, amit eddig csináltunk, mert más volt a pszichológia... Olyan hülyén éreztük néha magunkat, mint két elsős az iskolában.

A: Januárban egy háborúban vagyunk, márciusban egy törzsnél, májusban Fidel Castro lányánál, és semmi nem működik ugyanúgy. Tényleg olyan, mintha folyamatosan iskolába járnánk a világ különböző pontjain, ahol különféle karakterek, kultúrák, közegek várnak. Nekünk meg fel kell építenünk a kíváncsiságunk és a riportalany személyisége közti hidat. Ez iszonyú nehéz. És másképp nehéz a dzsungelben, mint a frontvonalon vagy egy kávézóban.

E: Minden helyzetben teljesen más a reakcióidő, amit az ember arra hagy, hogy megszokjanak minket. Például Fidel Castro lányának az első négy napon nem tettünk fel kérdéseket, mert azt éreztük, hogy minden azon áll vagy bukik, hogy mennyi

ideig tudunk kamerán kívül barátkozni. Hatalmasat tévedtünk, mert amikor azt hittük, már bekapcsolhatjuk a kamerát, és az apjáról kérdezhettük, teljesen lefagyott. Pedig előtte négy napon keresztül együtt voltunk, együtt táncoltunk, együtt ittunk, sőt még jógaórára is együtt mentünk... De a kamera előtt úgy lefagyott, mintha egy másik ember lenne, és ettől persze mi is lefagytunk. Nem vettük észre, hogy depressziós.

A: Nincs recept. Leginkább figyelem és empátia kell ehhez a munkához.

Mennyire gondolkodtok előre?

E: Nagyon.

A: Nagyjából 2016 közepéig látjuk, hogy mit szeretnénk csinálni.

E: Ami furcsa, mert nem voltunk ilyenek, csak a munka tett azzá, olyan hosszú ideig tart összehozni a filmeket. Állandóan inspirál, amit olvasol, amit látsz, akikkel beszélsz, háromhavonta alakul az eredeti ötleted. Furcsa, mert régen pont nem érdekelt, mi lesz három hét múlva, nem voltam előrelátó. De ez az életmód megköveteli.

A: Ez a műfajból következik. Szeretnénk meginterjúvolni Pinochet lányát – ez másfél évvel ezelőtt kellett, hogy eszünkbe jusson ahhoz, hogy most el tudjunk indulni Chilébe. Ugyanakkor, olyan is volt, hogy pár éve itt a szomszéd kávézóban terveztük a francia idegenlégiós utat,

Gyermekeket gyászoló szülők Kasmirban

Fotó: On The Spot

de jöttek a hírek a földrengésről és a fukushimai atomerőműről, így másnap már Japán felé repültünk. Tehát, miközben akár évekre előre kell gondolkodnunk, akármikor a feje tetejére állhat a világ, és vele mi is.

Mennyire vagytok óvatosak?

A: Egyre inkább. Kerüljük az öncélúságot. Ha véletlenül beleszöppenünk egy fegyveres konfliktusba, az sokkal tisztább, mint ha odamennénk egy háborúba és várnánk a tragédiát.

E: Az, hogy a munkánkat kvázi elismerik, visszafogja azt, hogy egóból csináljunk hülyeségeket. De ez nem mindig volt így, négy évvel ezelőtt kevésbé voltunk óvatosak, mint most. Csináltunk elmebeteg dolgokat, és kerültünk nagyon veszélyes helyzetekbe is.

Idén áprilisban ugyanígy beszélgettem Erőss Zsolttal. Ha veletek is tragédia történe, nyilván sokan tennék fel a megszokott kérdést: minek keresték a bajt?

E: Tisztában vagyunk vele, hogy

bármilyen történik, ezt fogják mondani. Üzenem, hogy nagyon cinikus kérdés, de fel vagyunk rá készülve.

A: Azért cinikus, mert ha mi nem mennénk oda – és ebben nyilván nem a mi személyünk az érdekes vagy a fontos –, ha nem mennének oda az újságírók „keresni a bajt”, akkor a világ nem tudná, hogy hány embert gyilkolnak meg nap mint nap fegyverek, gyógyítható betegségek vagy ivóvízhiány. Nem mintha sokat változtatna a dolog a tájékozottság, de legalább a világ vezetői nem hazudhatják azt, hogy nem tudtak róla, mint akár csak néhány évtizeddel ezelőtt. Valami más magyarázatot kell kitalálniuk, hogy miért hagynak magukra egész kontinenseket, kultúrákat, népcsoportokat a legnehezebb időkben.

E: Jó, de ez most olyan, mint ha hősöknek állítanánk be magunkat... Ez a szakma része. De azért is csináljuk, mert ezt tudjuk, akarjuk, ez a szenvedélyünk, és hála istennek megadtott, hogy csinálhatjuk.

Fotó: On The Spot

A Fülöp-szigeteki keresztre feszítések

Ha már a veszélyről beszélünk, nyilván eszetekbe jutott, hogy mi van, ha nem mind a kettőtökkel, hanem csak az egyikőtökkel történik valami.

A: Szoktunk ezen gondolkodni.

E: Szoktunk, de mit érünk vele? Akkor valószínűleg a másik egy életre megnyomorodik...

Hogyan készültök fel egy ilyen utazásra? Nyilván kell a jó kondíció, az erőnlét, de hogy lehet mentálisan felkészülni?

A: Fizikailag és lelkileg is jól kell lenned ahhoz, hogy bemenj egy

frontvonalra. Tudtad, hogy a gázolások balesetek jelentős részében az áldozat gázszol, elvesztette egy hozzátartozóját, tehát olyan minimális energiaszinten van, hogy nem veszik észre az utcán, és elütik? Minden embernek vannak olyan időszakai, amikor szinte észrevétlen, ilyenkor gyakran fellökik, belemenek. Ilyen rossz lelkiállapotban egy konfliktushelyzet is nagyon veszélyes tud lenni, nemhogy egy háború.

E: Engem egyben tart a jóga is. És szerencsére bármikor, bárhol a világon le lehet teríteni egy matracot.

Van olyan, akivel nagyon szeretnétek interjúzni?

A: Én Bonóval, de számítok rá, hogy kiábrándító lesz.

Miért?

A: Tinédzserkori ikon, és a személyes találkozás nem biztos, hogy intellektuálisan ugyanolyan felemelő lesz, mint mondjuk a Dalai Lámát hallgatni. *(Eszter nagyon nevet)*

A: Nevetséges, nem? Egy dokfilmes Bonóról beszélek.

E: Nem mondok semmit... Nekem nincs. Szívesen csinálnánk rendezőkről tök jó portrékat, olyasmit, mint amit Wim Wendersről készítettünk vizsgafilmmek az egyetemen. Nagyon szívesen kurkászna kicsit David Lynch agyában. Rengeteg inspiráló ember van, a lényeg, hogy releváns történeteket mesélhessünk a világról.

Miről szólnak a novemberi adások?

A: November 6-án, szerdán lesz az M1-en a filmünk a Fülöp-szigeteki keresztre feszítésekéről. Minden évben van néhány ember, aki húsvétkor át akarja élni azt, amit Jézus, és keresztre feszítetteti magát. Egy férfit és egy nőt követtünk végig ezen az úton, egészen a keresztig.

E: Egyszerű emberek voltak: a nő cseléd, a férfi riksasofőr. Mindketten azt állították, hogy nem éreznek fájdalmat, mert a Szentlélek megszállja őket, és transzban lesznek, amikor felszegezik őket a keresztre...

A: Aztán két héttel később, november 20-án szerda este Kaszmirról szól majd az On The Spot, ahol egy véres, Európából elképzelhetetlen mészárlás folyt hosszú éveken keresztül, ennek az utóéletével foglalkozunk. Ez volt az egyik legdepresszívebb forgatásunk. Szembesülni azazal, hogy az ember mire képes, hogy amit megtehet, azt tényleg meg is teszi. Olyan kínzásokról hallgattuk egymás után a túlélők beszámolóit, amelyeket a legbetegebb agyú hollywoodi forgatókönyvíró sem tudna megtalálni. Százvezek eltűntek, és mindenütt tömegsírok vannak. Még a forgatás közben is találunk jelöletlen tömegsírt.

E: Nincs igazság. Na, ezért meggyünk oda. Meg azért, mert magunkat is másképp látjuk ezeknek a történeteknek a tükrében.

Kalmár András